

บทที่ 1

บทบาทชาวจีนในค่านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรม
สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และ กรุงธนบุรี

ชาวจีนเป็นชนชาติแรกที่มีความสัมพันธ์กับไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีและเป็นผู้ที่มามีบทบาทและอิทธิพลเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมมาโดยตลอด ซึ่งในบางสมัยปรากฏมีบทบาทของชาวจีนมาก บางสมัยมีบทบาทของชาวจีนลดน้อยลงตามวาระ และ เหตุการณ์ภายในประเทศ

ก่านเศรษฐกิจ ชาวจีนรู้จักและชำนาญในการค้าขายทางเรือมาเป็นเวลานานแล้วปรากฏมีพ่อค้าจีนเดินทางไปค้าขายถึง คาบสมุทรมอญ อ่าวพรัง และคาบสมุทรมลายู มีสำเภวจีนติดต่อกับประเทศต่างๆ ในคาบสมุทรมลายู มาตั้งแต่สมัยเมื่อก่อนยังเรียกคาบสมุทรมลายูนี้ว่า "ฟูนัน" เมื่อชาวไทยอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณแหลมทองในพุทธศตวรรษที่ 18 นี้ ก็พบว่าพ่อค้าจีนเข้ามาค้าขายในบริเวณเมืองท่ารอบอ่าวไทยแล้ว เมืองท่าของราชอาณาจักรสุโขทัย เช่น นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ฝรั่ง ชุมพร ตะกั่วป่า เป็นเมืองท่าที่ขึ้นชื่อเป็นที่รู้จักของพ่อค้าจีนและพ่อค้าชาติอื่นๆ พ่อค้าจีนเหล่านี้เป็นผู้นำสินค้าจากประเทศจีนและประเทศอื่นๆ เข้ามาจำหน่ายในอาณาจักรสุโขทัย สหสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกรุงสุโขทัยและประเทศจีนมีผลทำให้ชาวจีนเข้ามามีบทบาทในค่านเศรษฐกิจภายในประเทศ นอกจากทูตไทยที่ไปจีนจะนำสินค้าจากจีนเข้ามาออกเหนือจากเครื่องบรรณาการจากประเทศจีนแล้ว ได้

1 ร่อง ศยามานนท์ และ วิลาสวงศ์ นพรัตน์ "ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึงสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1893-2031 เรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศ" วารสารแถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี, 3 (กันยายน, 2510) หน้า 26.

2 George William Skinner, Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand. (New York: Cornell University, Press, 1961), p.1.

3 Suebsang Promboon, "Sino-Siamese Tributary Relations, 1282-1853" (Unpublised Ph.D. Thesis , University of Wisconsin, 1971), p.140.

นำช่างปั้นดินเผาจากจีนเข้ามาพร้อมกับคณะทูตควบ เพื่อสอนราษฎรไทยให้ทำเครื่องปั้นดินเผาตามแบบจีน ซึ่งในสมัยต่อมา เรียกว่า "เครื่องสังคโลก" ชาวจีนเป็นผู้มีส่วนช่วยให้เกิดการทำอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาขึ้นและ เป็นสินค้าออกที่สำคัญของกรุงสุโขทัย พระเจารามคำแหงมหाराชทรงตระหนักว่า เครื่องปั้นดินเผาแบบจีนเป็นที่ต้องการของตลาดในแถบภูมิภาคเอเชีย และ เนื่องจากประเทศจีนเกิดสถานการณ์วุ่นวาย เครื่องปั้นดินเผาจากจีนเข้าไปเพียงพอที่จะสนองความต้องการของตลาดเครื่องปั้นดินเผาตามแบบ"ของ"ซึ่งชาวจีนในประเทศไทยประคิษฐ์ขึ้นจึง เป็นที่ต้องการของตลาดแทนเครื่องปั้นดินเผาจากจีน นอกจากนี้ชาวจีนยังทำหน้าที่ในการนำสินค้าออกเหล่านี้ไปจำหน่ายในต่างประเทศ พอค้าจีนเข้ามาค้าขายในกรุงสุโขทัยเป็นจำนวนมาก เพราะการส่งเสริมให้มีการค้าทางทะเลของจักรพรรดิฉินในราชวงศ์หังวน ไม่เพียงแต่จะนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย พอค้าจีนนี้ไคนำเครื่องปั้นดินเผาจากไทยไปจำหน่ายยังต่างประเทศอีกตอหนึ่ง เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่ชาวจีนนำไปขายที่บอร์เนียวซึ่ง เรียกว่า "Siamese Jar " เครื่องปั้นดินเผาที่เกาะตะมะ ที่หมู่เกาะฟิลิปปินส์ และในหมู่เกาะชวา อินโดนีเซีย ล้วนแต่เป็นเครื่องปั้นดินเผาจากสุโขทัยทั้งสิ้น แสดงว่าพอค้าจีนนำสินค้าจากไทยไปจำหน่ายยังประเทศเหล่านี้ นอกจากนี้การที่มีพอค้าชาวจีนเดินทางมากาขายทางภาคใต้ของไทย มีพอค้าชาวจีนเป็นศูนย์กลางที่บุกไนบรีเวณนี้และไคนำขึ้นมาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นผลพลอยได้ทำให้มีชาวจีน

1 Charles Nelson Spink, The Ceramic Ware of Siam, (Bangkok: Pracandra Press, 1965), p.27.

2 Suebsang Promboon, op. cit. p.146.

3 W.A.Graham, Siam a Handbook of Practical Commercial and Political Information. (London: Alexander Morning Limited. The De la More Press, 1922), p.372.

4 H. O. Beyer, "A Preliminary Catalogue of the Pre-Spanish Ceramic Ware Found in The Phillipines Islands", JSS XXV(part 2) (July, 1932), p.230.

5 Spink, " Siamese Pottery in Indonesia" as cited in The Ceramic Ware of Siam, p.22.

เป็นจำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพในการชุกแร่ ในบริเวณภาคใต้ขึ้นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

การค้าภายในประเทศ เนื่องจากกรุงสุโขทัยมีนโยบายการค้าอย่างเสรีจึงจะเห็นได้จาก ศีลาจารึก กล่าวไว้ว่า ".....เจ้าเมือง บ่ เอา จกอบในไพร่ลูทาง"¹ จึงปรากฏมีพ่อค้าทั้งจากประเทศจีน และ อาหรับ เข้ามาค้าขาย ภายในประเทศกันมาก จนปรากฏมีภาษาต่างชาติในศิลาจารึก ว่า "...เมืองสุโขทัยนี้มีตลาดปลาน"² ซึ่งคำว่าปลานนี้มาจากคำว่า บารซาร์ "Bazaar" ภาษาเปอร์เซีย แปลว่า ตลาด และจากศิลาจารึกนครชุมกล่าวไว้ว่า "ต่างบ้าน ต่างเมืองจักมาพึ่งมาอิงคน..."³ ย่อมแสดงว่ามีพ่อค้าต่างชาติเข้ามาพักค้าขายภายในกรุงสุโขทัย ในบรรดาพ่อค้าต่างชาตินี้มีพ่อค้าจีนเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางนำสินค้าจากประเทศจีน เข้ามาจำหน่ายภายในประเทศ และรับสินค้าออกของไทย คือ เครื่องปั้นดินเผาไปจำหน่ายในต่างประเทศ บทบาทของชาวจีนกานเตรษฐูกิจสมัยสุโขทัยนี้ เป็นทั้งผู้ผลิตสินค้าออก ผู้นำไปจำหน่าย ยังตลาดต่างประเทศและนำสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแลกเปลี่ยนภายในประเทศ สมัยอยุธยา พ่อค้าจีนยังคงมีบทบาทในด้านการค้าขาย เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย ในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง กษัตริย์ไทยและจักรพรรดิจีนเริ่มเกี่ยวข้องกับการค้าเป็นสำคัญ เครื่องบรรณาการที่จักรพรรดิจีนส่งมาตอบแทนนั้นล้วนเป็นสิ่งมีค่าและเป็นที่ต้องการของราชสำนักไทย เช่น ผ้าไหม และเครื่องปั้นดินเผา ในระยะแรกยังคงแลกเปลี่ยนกันในฐานะ เครื่องบรรณาการ ต่อมาจึงปรากฏว่ากษัตริย์และเจ้านายไทยจัดเรือสินค้าส่วนตัว ออก

1 ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย, (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2500), หน้า 7, 47.

2 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

3 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

ไปพร้อมกับเรือราชทูต เพื่อหวังผลประโยชน์จากการค้า ก็จะได้เห็นจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกล่าวถึงไมตรีระหว่างไทยกับจีนว่า

เหตุที่เมืองไทยจะเป็นไมตรีกับกรุงจีน เกิดด้วยเรื่อง ไปมาค้าขายถึงกันทางทะเล เมืองไทยมีสินค้าหลายอย่างซึ่งเป็นที่ต้องการในเมืองจีน แต่โบราณมาเหมือนกับทุกวันนี้ แลเมืองจีนก็มีสินค้าหลายอย่างที่ไทยต้องการเหมือนกัน การไปมาค้าขายกับเมืองจีนไทยได้ผลประโยชน์มาก แต่ประเพณีในครั้งนั้นถ้าเมืองต่างประเทศไปค้าขายต้องมีเครื่องราชบรรณาการ ไปถวายพระเจ้ากรุงจีนจึงจะปล่อยให้ค้าขายได้โดยสะดวก....¹

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นซึ่งเป็นระยะที่มีการแย่งอำนาจกัน ของราชวงศ์อู่ทองและราชวงศ์สุพรรณบุรี ทั้งสองราชวงศ์แข่งขันกันส่งทูตไปประเทศจีนบ่อยครั้งเพื่อหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในสมัยอยุธยาตอนต้นมีราชทูตไทยไปจีนเป็นจำนวน 70 ครั้ง แมแต่พ่อค้าเอกชนบางคนได้ปลอมเครื่องราชบรรณาการส่งไปประเทศจีน เพื่อหวังผลประโยชน์ที่ได้รับตอบแทน แต่ทางประเทศจีนจับได้ จนจักรพรรดิจีนในระยะนั้นทรงปฏิเสธการต้อนรับราชทูตจากไทยพร้อมทั้งกำหนดให้เรือนำเครื่องบรรณาการไปกรุงปักกิ่งได้เพียง 3 ลำ นอกนั้นให้จอดอยู่ที่กวางตุ้ง และให้ส่งเครื่องบรรณาการเพียงสามปีต่อหนึ่งครั้ง ซึ่งต่อมาถือเป็นประเพณีจับก้องของไทยที่ต้องปฏิบัติต่อจักรพรรดิจีน สมัยอยุธยาตอนปลาย ชาวเป็นสินค้าออก ที่

1 เรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีน, (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2456) กำน่า

2 ขจร สุขพานิช "การติดต่อกับต่างประเทศสมัยอยุธยา" รวมปาฐกถางานอนุสรณ์ อยุธยา 200 ปี (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510) หน้า 208.

3 John Bowring, The Kingdom and People of Siam, (London: John W. Parker And Son, 1857), p. 76.

สำคัญของไทยที่ประเทศจีนต้องการ เช่น ใน พ.ศ. 2265 จักรพรรดิฉินตั้งชาวสารจากไทย 3,000,000¹ ทาบ สมัยพระเจ้าท้ายสระ พระเจ้าเสียวโจวของเติร์บตั้งให้ทูตไทยนำชาวสาร 3 แสนเจียะ (เจียะเท่ากับ 10⁴ ถึง) ไปขายที่เมืองฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และ ห้ามเก็บภาษีพ่อค้าชาวจากอยุธยา มีพ่อค้านำเรือสินค้าไปประเทศจีนเป็นจำนวนหลายลำ และมีสำเภามาจากจีนเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาหลายลำเช่นกัน เช่น จากเอหมิง เข้ามาปีละ 2 - 3 ลำ² นอกจากนี้ยังมีเรือสินค้าจากเมืองอื่น ๆ เช่น กวางตุ้ง มาเก่า

การค้ากับต่างประเทศสมัยอยุธยาต้องอาศัยพ่อค้าต่างชาติทั้งชาวจีนและอาหรับ เพราะราษฎรไทยไม่ชำนาญในการเดินเรือทางทะเล เมื่อพระเจ้าปราสาททองทรงใช้นโยบายผูกขาดสินค้า ควบคุมการตั้งพระคลังสินค้า มีชาวจีนเข้ามาช่วยเหลือเป็นผู้จัดการค้า พนักงานเดินเรือและพ่อค้าผู้จำหน่ายสินค้าเป็นจำนวนมาก พ่อค้าจีนมีบทบาทในด้านการค้ากับต่างประเทศมากตั้งแต่เป็นต้นหนผู้นำเรือสินค้าของไทยไปจำหน่ายในต่างประเทศ และ นำสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายขอ ใจที่ พ่อค้าชาวอังกฤษ ที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยสมัยพระนารายณ์มหาราช กล่าวถึงเรือสินค้าในสมัยนั้นว่า "เรือสำเภานอื่น ๆ ในเมืองท่านนี้เป็นของเจ๊กแทบทั้งสิ้น"³ เมื่อญี่ปุ่นทำการปิดประเทศพ่อค้าจีนเป็นผู้ที่ติดต่อค้าขายได้เพียงประเทศเดียว พ่อค้าจีนนี้ นำทองแดงจากญี่ปุ่นมาจำหน่ายในประเทศไทย ซึ่งไทยได้ใช้ทองแดงนี้ในการสร้างวัด และพระราชวัง

1 W. Nunn "Some Note Upon the Development of Commerce of Siam" JSS XV, 2. (1922) p. 90.

2 ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 18 "จดหมายเหตุในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์" หน้า 10.

3 ประชุมพงศาวดารภาคที่ 18 "จดหมายเหตุแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช" หน้า 12.

ในด้านการค้าภายในประเทศ มีพ่อค้าจีนเข้ามาตั้งหลักฐานภายในกรุงศรีอยุธยา ทำการค้าขายย่อยเป็นจำนวนมาก พ่อค้าชาวโปรตุเกส เดอ คอมโพส (De Compos) ¹ กล่าวว่า มีพ่อค้าจีนทุกแห่งในกรุงศรีอยุธยา สภาพร้านค้าภายในกรุงศรีอยุธยาจากการของขุนหลวงวัดประดู่ ² กล่าวว่า

...แลแถวนี้มีแพลอยพวกลูกค้าไทยจีน แยกเทศ
 แยกจามมานั่งขายสรรพสิ่งของต่าง ๆ กันทั้งสองปากแม่น้ำ
 ตั้งแต่ท้ายปากคลองวัดสุวรรณคณการารามมาตลอดจน
 หน้าพระราชวังหลัง.....²

ข้อความข้างบนนี้แสดงให้เห็นว่าพ่อค้าจีนตั้งแพค้าขายย่อยภายในประเทศ ชาวจีนเป็นผู้มีอำนาจทางการค้าทั้งการค้าต่างประเทศ และภายในประเทศจึงทำให้ชาติยุโรปที่กำลังมีอำนาจทางเอเชียในระยะนั้น คือ ฮอลันดา ไม่พอใจ การแก่งแย่งทางการค้ากัน ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่พ่อค้าจีนทำการ ล้อมสถานีการค้าของฮอลันดา ซึ่งนำไปยังเหตุการณ์ที่ฮอลันดา นำเรือรบมาปิดอ่าวไทยในสมัยพระนารายณ์มหาราช และในการเซ็นสนธิสัญญากันมีข้อหนึ่งที่กำหนดห้ามรัฐบาลไทยใช้ชาวจีนเป็นพนักงานประจำเรือ หากเรือลำใดมีชาวจีนอยู่ฮอลันดาจะเข้ายึดทันที ซึ่งแสดงว่าชาวจีนมีอำนาจในทางการค้ามาก จนฮอลันดาหาทางกีดกันด้วยข้อกำหนดดังกล่าว แต่ขอห้ามของฮอลันดาไม่มีผล เพราะสมัยอยุธยาตอนปลาย พ.ศ. 2287 กษัตริย์ไทยอนุญาต

1 Skinner, op. cit. p. 7.

2 ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ "กรุงเทพมหานครบรรพตาราววัดศรีอยุธยา จากคำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม" หนังสือเฉลิมพระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว (คณะกรรมการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดพิมพ์ที่ระลึกในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระราชนุสาวรีย์, 2513), หน้า 134.

3 ทรงศรี อัจจอรุณ การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วย สิทธิสภาพนอกอาณาเขต, (พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506), หน้า 13.

ให้ชาวจีนเข้ามาต่อเรือสินค้าภายในประเทศเพื่อนำสินค้าจากประเทศไทยไปจำหน่ายในต่างประเทศ นอกจากเรื่องการค้าแล้วไทยได้รับวิธีการเก็บภาษีจากจีน เช่น ภาษีปากเรือ ซึ่งพระเจ้าสีนจงฮ่องเต้ แห่งราชวงศ์หมิงทรงเริ่มใช้ วิธีการเก็บภาษีเรือสินค้าโดยการวัดปากเรือ ใน พ.ศ. 2118 รัฐบาลสมัยอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้แบบอย่างนำมาใช้ ภาษีบ่อนเบี้ย จีนอะบันเต็ก ขอเสนอทำภาษีบ่อนเบี้ยในปี พ.ศ. 2299¹ นอกจากนี้ไทยได้รับมาตราชั่งวัดมาจากจีน โดยทูตไทยที่ไปจีนในปี พ.ศ. 1934² นำมา และก่อนปี พ.ศ. 2138 มีการนำเหรียญเงินจากจีนเข้ามาใช้ภายในกรุงศรีอยุธยา เหรียญชนิดนี้ เขมรเรียก demleng และไทยเรียกคำลิ่ง³ สมัยกรุงธนบุรี ขณะที่บ้านเมืองยังวุ่นวายกับการสู้รบ พ่อค้าจีนยังคงเข้ามาค้าขายทางหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ในการส่งบรรณาการไปประเทศจีนในปี พ.ศ. 2324 โดยมีพ่อค้าจากกวางตุ้งเป็นผู้นำไป พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงขอเก็บค่าจ้างกอบปากเรือสำเภาจีนเพื่อนำเงินมาใช้ในการสร้างเมืองหลวงใหม่ และ ทรงจัดส่งสำเภาจากไทยนำชาวसार ไมยาง ไปจำหน่ายยัง เมืองกวางตุ้งเลียงโพ เอ๋หมิง⁵ เพื่อซื้ออิฐแผ่นหินแผ่น เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเมืองหลวงใหม่ และจ้างกนหนจีนนำสำเภาไทยไปซื้อทองแดงจากญี่ปุ่นเข้ามา บพบาทชาวจีนในค่าน

1 "พระราชกำหนดเกล้า" ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จ.ศ. 1166 (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2482), หน้า 247.

2 W. Nunn, op. cit, p. 80. ขจร สุขพานิช, เรื่องเดิมหน้า 209

3 Le Mayy, "The Coinage of Siam" JSS XXV, p. 11.

4 เฉลิม อยู่เวียงชัย, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ (พระนคร: กรมการฝึกหัดครู, 2513), หน้า 19.

5 พระราชสาส์นไปกรุงจีน ครั้งกรุงธนบุรี และพระราชสาส์นกรุงจีนมีมาในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พระนคร: โรงพิมพ์ อักษรศิลป์, 2507), หน้า 9.

เศรษฐกิจจีนจะเห็นได้ว่าในสมัยอยุธยาชาวจีนมีบทบาทมากและเข้ามามีอิทธิพลในการค้าของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะในเรื่องการค้ากับต่างประเทศ ซึ่งบทบาทของพ่อค้าจีนยังคงปรากฏต่อมาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย

ค่านสังคัม สมัยสุโขทัย ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักฐานภายในประเทศส่วนมากเป็นพ่อค้า ซึ่งไม่ได้ตั้งหลักฐานมั่นคง เพราะต้องติดต่อค้าตามท้องถิ่นต่าง ๆ มีชาวจีนที่เข้ามาทำเครื่องปั้นดินเผาให้รัฐบาลไทย และชาวจีนที่เข้ามาทำการชุกแร่ทางภาคใต้ของไทย ซึ่งเข้ามาตั้งหลักฐานภายในประเทศเป็นการถาวร บทบาทของชาวจีนในค่านสังคัมสมัยสุโขทัยมีน้อยมาก นอกจากความสัมพันธ์กันในฐานะพ่อค้าผู้เข้ามาประกอบอาชีพภายในประเทศเท่านั้น

สมัยกรุงศรีอยุธยา มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักฐานภายในประเทศกันมาก เนื่องจากประเทศจีนเกิดความวุ่นวายจากการสิ้นสุดของราชวงศ์หมิงและการเข้ามามีอำนาจของราชวงศ์เหิง ชาวจีนที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าในสมัยอยุธยา มีชาวจีนเข้ามา 2 ทางคือ จีนแต้จิ๋ว เข้ามาตั้งหลักฐานทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของไทย เช่น แถบบางปลาสร้อย จันทบุรี ฯลฯ จีนฮกเกี้ยนเข้ามาตั้งหลักฐานทางภาคใต้ ซึ่งมีศูนย์กลางที่สงขลา¹ นอกจากนี้มีชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมาก ทำหน้าที่เป็นพ่อค้าหรือรับใช้ข้าราชการและขุนนางไทยทำการค้า ดังจะเห็นได้จากกฎหมายตราสิบห้าครั้งในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ กำหนดศักดิ์นาของขุนนางและราษฎรพร้อมกับได้กำหนดศักดิ์นาให้พนักงานเดินเรือจีนด้วย ซึ่งแสดงว่ามีชาวจีนจำนวนมากเข้ามารับใช้รัฐบาล เป็นพนักงานเดินเรือสินค้า และรัฐบาลปกครองชาวจีนอพยพนี้เปรียบเสมือนเป็นราษฎรไทย จึงได้มีกำหนดศักดิ์นาไว้ ดังกล่าว ในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้ปรากฏมีชาวจีนเข้ามารับราชการและได้เป็น

1 G. William Skinner, "A Study of Chinese Community Leadership in Bangkok, Together with An Historical Survey of Chinese Society in Thailand" (Ph.D. Thesis, Faculty of Graduate School of Cornell University, 1954), p. 16.

ขุนนางผู้มีตำแหน่งสูงหลายคน เช่น ในสมัยพระนารายณ์มหาราช ผู้ควบคุมพระคลังสินค้า มียศเป็นออกญาศรีพิพัฒน์¹ เป็นผู้ควบคุมเรือสินค้า และการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เป็นชาวจีน² บาทหลวงฝรั่งเศสได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความมีข้าราชการที่พูดภาษาจีนรับใช้ กษัตริย์ไทยเป็นจำนวนมาก³ พระยายมราชซึ่งเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ตำแหน่งหนึ่งของ กรุงศรีอยุธยาเป็นชาวจีน⁴ นอกจากนี้ในการส่งเครื่องบรรณาการไปกรุงจีน ผู้ทำหน้าที่ เป็นทูต คือ พ่อค้าจีน หรือ ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักฐานในกรุงศรีอยุธยา⁵ สังคมของ ชาวจีนในกรุงศรีอยุธยามีคนมีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่ง ลา ลูแบร์ คาคะเนไวประมาณ 4,000 คน ซึ่ง สกินเนอร์ (Skinner) คะเนวามี ชาวจีน ในประเทศไทยในสมัยพุทธศตวรรษที่ 23 ประมาณ 10,000 คน⁶ บ้านชาวจีนในกรุง ศรีอยุธยาอยู่ในกำแพงเมืองด้านตะวันออกเฉียงใต้ เป็นบ้านก่อด้วยอิฐเป็นแถว ซึ่ง เรียกว่าแถวคนจีน "Chinese Row" คือบริเวณป้อมเพชรและวัดพนัญเชิงในปัจจุบัน มีถนนผ่านย่านชาวจีนนี้ตรงไปพระราชวัง เมื่อชาวจีนมีความสัมพันธ์กับราชกรไทยโดย การแต่งงานกับหญิงไทย ชาวจีนได้ย้ายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ทั่วกรุงศรีอยุธยา ดัง ปรากฏในตำนานกรุงเก่าระบุนานชาวจีนไว้ว่า

1 ประชุมพงศาวดารภาค 18 หน้า 12.

2 Jeramias Van Vliet, "Description of the Kingdom of Siam" L. F. Van Ravenswaay (trans) JSS III (July 1910), p. 66.

3 Francois I abbé de Choisi Journal du voyage du Siam, p. 42 as cited in Skinner, Leadership..., p. 2.

4 Englebert Kaempfer, The History of Japan, Together with a Description of the Kingdom of Siam, 1690 - 92, p. 38. as cited in Skinner, Leadership..., p. 2.

5 Suebsang Promboon, op.cit, p. 83.

6 Skinner, "A Study of Chinese...." p. 16.

.....ย่านขนมจีน ทำขนมเปียกหน้อยชาย.....ย่านในโก่
 เริงประตู่จีนไปเชิงสะพานประตูในโก่เป็นย่านจีนอยู่ตึกทั้ง
 สองฝากถนนหลวง นั่งร้านขายของสรรพเครื่องสำเภาทใหม่
 แพร ทองขาว ทองเหลือง ถ้วยโถ ชาม เครื่องสำเภากรบ..
 แต่เชิงสะพานในโก่ตะวันออกไปถึงหัวสำระภาคมุมกรุงเทพ
 มหานคร จีนทำเครื่องจันอับ และ ขนม ทำโต๊ะเตี้ย และ
 มั่ง.....¹

ตั้งแต่สมัยพระเจ้าปราสาททอง เป็นต้นมา ฐานะของชาวจีนในประเทศไทย
 ไทยดีขึ้นโดยเฉพาะในสมัยพระนารายณ์มหาราช ชาวจีนมีอำนาจและอิทธิพลมาก เช่น
 ชาวจีนคนหนึ่งเป็นคนในความปกครองของเจ้าพระยาวิชัย ยนทร์ ต่อมาได้รับแต่งตั้ง
 เป็นอัครมหาเสนาบดี² ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุด ชาวจีนมีอำนาจจนเป็นที่อิจฉาของชาว
 สอลันคา คังไค่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยได้ทำหน้าที่ช่วยป้องกัน
 ประเทศ เช่น ถูกเกณฑ์ไปป้องกันพะเนียด เมื่อมีสงครามกลางเมืองสมัยพระเพท
 ราชา³ ในการสู้รบกับพม่าเมื่อตอนเสียกรุงศรีอยุธยา ชาวจีนที่ทดลองสวนพลูได้ทำ
 การต่อสู้อย่างเข้มแข็งเป็นเวลา 5 วันกว่าพม่าจะตีแตก และชาวจีนจากค่ายนี้ 400
 คนได้หนีไปเข้าร่วมกับพระเจ้าตากสินหนีออกไปจันทบุรีโดยได้รับความร่วมมือจากพ่อค้า
 สำเภาจิน จนกระทั่งสามารถกู้ประเทศกลับคืนมาได้โดยการตีพม่าที่ค่ายโพธิ์ 3 ต้น
 แตกพ่ายไป

นอกจากนี้ชาวจีนได้นำวิธีการเล่นเบี้ย การสุยผืน เข้ามาในกรุงศรีอยุธยา
 การเล่นเบี้ยนี้เป็นการพนันที่แพร่หลาย และในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายชาวจีนได้

1 พระยาโบราณราชธานินทร์, ประชุมพงศาวดารภาคที่ 36 เรื่องกรุงเก่าหน้า 207

2 ประชุมพงศาวดารภาคที่ 36 "เรื่องจดหมายเหตุของคณะบาทหลวง
 ฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยาตอนแผ่นดินพระเพทราชา" หน้า 108.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 107

เสนอเก็บภาษีมือนเบี้ย ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อแผ่นดิน การสู้รบนั้นเข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ดังจะเห็นจากกฎหมายลักษณะโจร¹ ซึ่งออกใน พ.ศ. 1903 ได้ห้ามสู้รบ ชายฝืน กินฝืน ซึ่งแสดงว่าชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาได้นำการสู้รบมาแพร่หลายควย จนรัฐบาลมีกฎหมายห้ามตั้งกลาวนี้

สมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินทรงสนับสนุนให้ชาวจีนแต่จิวเข้ามาประกอบอาชีพภายในประเทศมาก เพราะทรงมีพระบิดาเป็นชาวจีนแต่จิว² ชาวจีนแต่จิวได้รับอภิสิทธิ์เป็นจีนหลวง ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ชาวจีนแต่จิวเข้ามาตั้งหลักฐานอยู่ในบริเวณคลองบางหลวงกันมาก สาเหตุที่เรียกชื่อว่า "คลองบางหลวง" เพราะเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของจีนแต่จิว ซึ่งถือว่าเป็นจีนหลวง

คานศิลป์กรรม ชาวจีนมีบทบาทคานศิลป์กรรมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยโดยเป็นผู้ออกแบบและทำเครื่องปั้นดินเผา แม้ว่าไทยจะรู้จักการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบเขมรที่เรียกว่า "ชะเลียง" มาก่อน แต่เมื่อได้รับอิทธิพลจากชาวจีน ความนิยมของราษฎรไทยจึงเปลี่ยนมานิยมเครื่องปั้นดินเผาแบบจีนกันมาก จนสามารถทำเป็นสินค้าออกของประเทศ นอกจากจะทำเครื่องใช้แล้วชาวจีนได้ทำกระเบื้องเคลือบมุงหลังคาด้วย นอกจากนี้ ชาวไทยยังได้รับวิธีการประดับกระจก และการลงรักมาจากจีนในสมัยสุโขทัย การลงรักนั้นทำเฉพาะลงรักที่พระพุทธรูปเพื่อเป็นพื้นคำไว้สำหรับปิดทอง³

อิทธิพลจีนในคานศิลป์กรรมสมัยอยุธยา ความนิยมถ้วยจานที่ทำจากประเทศจีนโดยที่ชาวไทยเป็นผู้ออกแบบลวดลาย เช่น ลายเทพพนม ลายเบญจรงค์ ในสมัยอยุธยาได้มีวิธีการนำจานกระเบื้องจากจีนมาประดับตกแต่งวัด ซึ่งทำใน 2 สมัย

1 "เรื่องกฎหมายเมืองไทยฉบับหมอบรัดเลย์" เล่ม 1 จ.ศ. 1258 หน้า 293 อ้างใน ศิริวัฒน์ โอสถานุเคราะห์ "ผืนกับปัญหาสังคมในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท ทางเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2503) หน้า 12.

3 ตรี อมาตยกุล, ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย, (พระนคร: โรงพิมพ์สมผล, 2493), หน้า 3, 8.

² George William Skinner, Chinese Society in Thailand: An Analytical History (New York; Cornell University Press, 1962), p. 20.

คือในสมัยพระเจ้าปราสาททอง^๑ เช่น ประดับที่วัดมหาธาตุ และในสมัยพระเจ้าบรมโกศยุคหนึ่ง การนิยมนำกระเบื้องเคลือบมาใช้มุงหลังคาวัดนี้ทำเฉพาะประดับวัด ซึ่งปรากฏเป็นชื่อวัดว่าวัดกระเบื้องเคลือบ และหลังคาพระราชวัง ในด้านจิตรกรรม การวาดภาพในสมัยอยุธยาตอนปลายได้รับอิทธิพลจีน คือ วาดภาพต้นไม้ภูเขา และแม่น้ำ เพิ่มขึ้นจากภาพลวดลายต่าง ๆ ของไทย การวาดภาพปูนเปียก (Fresco) เป็นการวาดตามลักษณะของจีน^๑ เช่น ภาพปูนเปียกที่วัดราชบูรณะ ซึ่งเขียนภาพแบบจีนและยังปรากฏอักษรจีนเขียนเป็นลายแบบฮกหลง^๒ ไม้ไผ่ไค้ และภาพฝาผนังที่วัดพุทธไสสวรรค มีลักษณะเป็นแบบธรรมชาติตามแบบจีน^๒ นอกจากนี้การประดับมุกเป็นศิลปอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับจากจีน^๓ เพราะชาวจีนเป็นผู้รู้จักวิธีการประดับมุกมาก่อน

สมัยกรุงธนบุรี ศิลปกรรมในสมัยกรุงธนบุรีคงยึดแบบมาจากสมัยอยุธยาและเนื่องจากบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม การสร้างสรรค์ทางศิลปจึงมีน้อยมากอย่างไรก็ตาม การประดับวัด เช่น วัดอินทาราม ได้ใช้วิธีการประดับจานกระเบื้องเคลือบตามแบบสมัยอยุธยาซึ่งเป็นศิลปะแบบจีน และการประดับค่วยจานกระเบื้องเคลือบนี้ คงปรากฏต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ค่วย

จะเห็นได้ว่าชาวจีนเข้ามามีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมของไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น บทบาทชาวจีนในระยะนี้ได้เพิ่มมากขึ้นและมีความสำคัญยิ่งขึ้น

1 ศิลป, พีระศรี, วิวัฒนาการแห่งจิตรกรรมฝาผนังของไทย, หน้า 15.

2 เรื่องเค็ม, หน้า 19.

3 W. A. Graham, Siam, Vol II (London: Alexander Morning Limited. The De la More Press, 1924), p. 161.